

Een meditatie over leiderschap

Vriendschap en wraak, passie en politiek: *La Clemenza di Tito*, de laatste opera die Mozart schreef, heeft het allemaal. Ivo Van Hove regisseerde het stuk nu voor de Munt.

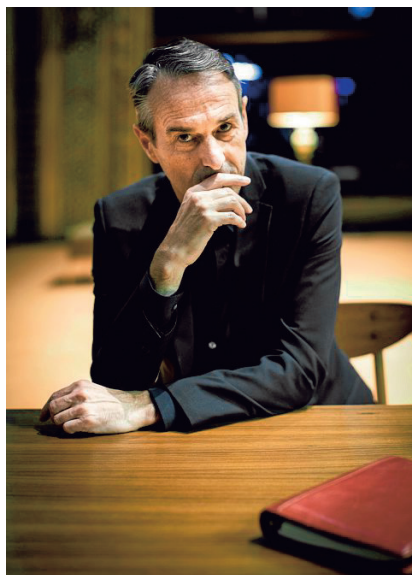
STEPHAN MOENS

De titel nam Ivo Van Hove serieus. "Het is een opera, of veeleer een meditatie, over leiderschap. Je ziet Titus uitgroeien tot een leider. Je volgt de ontwikkeling van een man die keer op keer getest wordt – het werk ontstond niet toevallig gelijktijdig met de *Toverfluit*. Hij moet al een beslissing nemen voordat de opera begonnen is, namelijk het afscheid van Berenice. Hij vindt dat hij als leider de wetten van zijn land moet respecteren en die schrijven voor dat in Rome geen buitenlandse vrouw keizerin mag worden. Berenice, de liefde van zijn leven, is een Palestijnse prinses. Hij heeft dus een enorm persoonlijk offer gebracht om goed te doen voor zijn keizerrijk. In een eerste fase vecht hij daar nog mee: zijn het keizerrijk en zijn leiderschap wel belangrijk genoeg om zoiets op te geven?"

Hij is een twijfelaar.

"Hoe meer ik naar de partituur keek, hoe meer ik zag hoe Mozart hem overal haperende muziek geeft. Nochtans zie je in de meeste ensceneringen een heel eenduidige man, die van bij het begin weet wat hij wil en recht naar het einde toe gaat. Bij mij struikelt hij op het einde af. In het begin voert hij veeleer een papieren beleid. Pas bij de tweede grote test, het verraad van zijn boezemvriend Sextus, wordt dat anders. In een lange nacht, met al zijn raadgevers om hem heen, moet hij beslissen hoe hij die situatie aanpakt. Annius brengt perfect onder woorden wat het dilemma is: de wet is de wet, maar als keizer kan Titus de wet veranderen."

"Op het moment dat Titus uiteindelijk beslist, doet hij mij denken aan Nelson Mandela. Hij is zich, net als Mandela toen hij uit de gevangenis kwam, heel goed bewust van het historische belang van het moment. Maar hij ziet ook het risico daarvan, want hij gaat tegen de wetten van

© JORIS CASAR

'Uit twee privé-ervaringen trekt Titus grote politieke conclusies'

IVO VAN HOVE
REGISSEUR

Rome en tegen de wens van het volk in. Daar kan opstand en revolutie van komen, hij kan zelfs afgezet worden. Op dat moment wordt hij van een papieren keizer een doorvoeld leider. Daarom eindigt bij mij de opera niet in een beeld waarin heel veel mensen aangetast en geschonden uit de strijd komen, maar met het glosen van hoop. Je kan nog iets veranderen."

Maakt dat samenkomen van het persoonlijke en het politieke in deze opera zijn actualiteit uit?

"Ja. Ik ben in mijn werk erg beïnvloed door twee sociologen: Richard Sennett en Zygmunt Bauman, zeker sinds ik de *Ring* heb gedaan. Hun denken komt er op neer dat wat er in een maatschappij gebeurt op economisch vlak – bijvoorbeeld een crisis zoals nu – het privéleven van de mensen aantast, bijna zoals zure regen. In deze

opera lijkt het wel omgekeerd. De persoonlijke relaties van de machthebbers lijken een enorme invloed te hebben op het politieke en maatschappelijke niveau. Uit twee privé-ervaringen trekt Titus grote politieke conclusies, een les over hoe we met de samenleving kunnen omgaan."

Is de historische context van het stuk voor u onbelangrijk?

"Ik weet dat *La Clemenza di Tito* is geschreven in de tijd van de Franse Revolutie maar het is voor mij niet essentieel. Je zou ook makkelijk parallellen kunnen trekken met vandaag, maar dat heb ik deze keer ook niet gedaan. Ik heb het stuk gezien als een diepe meditatie. Heel de opera is het alsof je in het hoofd van Titus zit. Het is alsof je één minuut uit iemands leven meemaakt, waarin al zijn gedachten passeren."

Clementie, is dat een woord dat voor jou iets betekent?

"Ik kan heel makkelijk vergeven. Ik ben helemaal niet rancuneus en ik heb nochtans al wat meegemaakt, zowel privé als professioneel. Als je in Amsterdam een hoge boom bent, zegt men dat je niet boven het maaiveld mag uitkomen. Dan moet de kop eraf, dat zie je daar voortdurend gebeuren. Zelfs als iemand mij in de steek heeft gelaten, kan ik daar over stappen. Uiteraard ben ik soms woedend maar ik kan dat achteraf weer plaatsen, en ik kan vergeten en vergeven. Dat zijn de twee woorden die Titus op het einde gebruikt."

Het bestaat nog maar weinig in de huidige politiek, clementie.

"En toch. Denk aan wat Obama heeft gedaan in de kwestie Syrië. Eerst was er zijn fameuze 'rode lijn'. Dan zie je een man die eigenlijk niet ten oorlog wil trekken, al heeft hij het gezegd. En na een week zie je hem opgelucht dat hij het niet moet doen. Het soort nachten dat Titus in mijn opera meemaakt, die heeft Obama zeker heel die week meegemaakt. Hij is tot het inzicht gekomen dat die oorlog tegen zijn geweten zou ingaan. Dus: er zijn wel politici met een geweten. Maar de wereld als dusdanig is wel verhard."

Première op 10/10, www.demunt.be.